

دیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش

عنوان:

خلاصه مدیریتی

بازتعریف نقش مدرسه به عنوان کانون تربیتی محله

کارفرما:

شورای عالی آموزش و پرورش

ناظر:

دکتر حیدر تورانی عضو هیات علمی پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش

پژوهشگر:

دکتر سید صادق نبوی عضو هیات علمی دانشگاه فرهنگیان

همکاران:

دکتر نورعلی عباسپور (عضو هیات علمی دانشگاه فرهنگیان) و دکتر ابوالحسن ماهرویی

مجری: دانشگاه فرهنگیان

سال ۱۴۰۳

تشکر و قدردانی

سپاس از پروردگار بزرگ که توفیق انجام این پژوهش را به اینجانب عطاء فرمود.

از استاد ارجمند جناب آقای دکتر حیدر تورانی که علاوه بر تقبل نظارت طرح پژوهشی، همواره در طول انجام پژوهش بنده را از راهنمایی ها و مساعدت های بی دریغ خود بهره مند ساختند کمال تشکر را دارم.

از دبیرکل محترم شورای عالی آموزش و پرورش جناب آقای دکتر امانی طهرانی با رهنمودها و حمایت های لازم، پژوهشگر را در انجام پژوهش یاری نمودند تقدیر و تشکر می شود.

از معاون محترم پژوهش و فناوری دانشگاه فرهنگیان آقای دکتر محمدرضا اصلاحچی، مدیرکل محترم برنامه ریزی امور پژوهشی دانشگاه آقای دکتر سیدمحسن موسوی و خانم دکتر افضلی رئیس محترم اداره اجرای طرح های پژوهشی که با حمایت های لازم، پژوهشگر را در انجام پژوهش یاری نمودند تشکر و قدردانی به عمل می آید.

از همکاران محترم طرح آقایان دکتر ابوالحسن ماهروی و دکتر نورعلی عباسپور که در تمامی مراحل پژوهش همواره یاری گر پژوهشگر بودند تشکر و قدردانی به عمل می آید.

از معاون محترم دبیرکل شورای عالی آموزش و پرورش جناب آقای دکتر دورانیش و همکاران محترم دبیرخانه شورای عالی آموزش و پرورش خانم ها دکتر راغب و دکتر سرخابی و آقای احسانی که با حمایت های لازم، پژوهشگر را در انجام پژوهش یاری نمودند تقدیر و تشکر می شود.

از اعضای هیات علمی و پژوهشگران محترم حوزه آموزش و پرورش که به عنوان صاحب نظر با مجری طرح، نهایت همکاری را داشته اند صمیمانه سپاسگزارم.

از کارشناسان محترم پژوهش انجمن اولیا و مربیان، و مدیران محترم مدارس مجری برنامه مدرسه کانون تربیتی محله استانیهای منتخب که با همکاری ها و مساعدت های بی شائبه، پژوهشگر را در انجام پژوهش یاری نمودند تقدیر و تشکر می شود.

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بازتعریف نقش مدرسه به عنوان کانون تربیتی محله مبتنی بر اسناد تحولی انجام شد. طرح پژوهش بر اساس هدف کاربردی بوده و از نظر روش از رویکرد پژوهش کیفی چندروشی استفاده شد. طرح پژوهش در مرحله اول توصیفی- تبیینی و تطبیقی بوده و در مرحله دوم از روش پژوهش نظریه داده بنیاد

و از رویکرد نظام‌مند استفاده گردید. جامعه مورد مطالعه این پژوهش در مرحله اول شامل اسناد و مدارک علمی مرتبط داخلی و خارجی بود، در مرحله دوم شامل کلیه اعضای هیئت علمی دانشگاه‌ها و پژوهشگران حوزه علوم تربیتی مرتبط با موضوع پژوهش، دست‌اندرکاران سند تحول بنیادین آموزش و پرورش (به‌عنوان صاحب‌نظر)، کارشناسان انجمن اولیا و مربیان و همچنین مدیران مدارس مجری برنامه کانون تربیتی محله در استانهای منتخب در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۲ بوده است که از میان آنها ۱۶ نفر عضو هیئت علمی و پژوهشگر، ۱۴ نفر کارشناس انجمن اولیا و مربیان و ۲۴ نفر مدیر مدرسه با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع گلوله برفی به عنوان نمونه انتخاب شدند. در مرحله اول پژوهش از اسناد و مدارک علمی مرتبط داخلی و خارجی با شیوه فیش برداری و در مرحله دوم از مصاحبه نیمه‌ساختاریافته برای جمع‌آوری داده‌های مورد نیاز استفاده شد. برای تحلیل داده‌ها در مرحله اول پژوهش از تحلیل محتوای اسنادی و در مرحله دوم برای تحلیل داده‌های مصاحبه‌ها از روش تحلیل مضمون استفاده به عمل آمد. نتایج پژوهش در مرحله اول نشان می‌دهد که ابعاد مدارس اجتماعی در کشورهای مورد مطالعه شامل نه (۹) بعد سیاست‌گذاری، رهبری و مدیریت، منابع انسانی، برنامه‌های آموزشی، تربیتی و فرهنگی، محیط یادگیری، جامعه بیرونی، اولیای دانش‌آموزان و خانواده‌ها، عوامل مداخله‌گر، پیامدها، و نظارت و ارزشیابی ۵۰ مؤلفه و ۲۷۷ نشانگر مرتبط است. همچنین با بررسی و تحلیل متون، شباهت‌ها و تفاوت‌های بین مدرسه محله یا مدارس اجتماعی در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه با مدرسه کانون تربیتی محله در ایران در نه (۹) مقوله اصلی اهداف و استراتژی‌ها، روشهای رهبری و مدیریت، اسناد و قوانین بالادستی، اصول حاکم بر مدرسه، وظایف مدرسه، محتوا و برنامه‌های مدرسه، سازمانها و نهادهای بیرونی همکار مدرسه، کارکردهای مدرسه، شیوه‌های نظارت و ارزشیابی شناسایی و مورد مقایسه قرار گرفتند.

نتایج حاصل از تحلیل داده‌های مصاحبه‌ها در مرحله دوم پژوهش نشان داد که ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرهای مدرسه به‌عنوان کانون تربیتی محله در ایران از دیدگاه صاحب‌نظران شامل هشت مقوله اصلی (ابعاد) تحت عناوین "سیاست‌گذاری و رهبری، محتوا و برنامه‌ها، محیط یادگیری، جامعه بیرونی، نهاد خانواده، عوامل مداخله‌گر، نتایج و پیامدها، پژوهش و ارزشیابی"، با ۲۳ مؤلفه و نشانگرهای مرتبط است. همچنین از دیدگاه مدیران مدارس شامل هشت مقوله اصلی (ابعاد) تحت عناوین "سیاست‌گذاری، رهبری و مدیریت؛ محتوا و برنامه‌ها؛ محیط یادگیری؛ جامعه بیرونی؛ نهاد خانواده؛ عوامل مداخله‌گر، نتایج و پیامدها" با ۱۹ مؤلفه و نشانگرهای مرتبط است. همانطور از دیدگاه کارشناسان انجمن اولیا و مربیان، شامل پنج مقوله اصلی (ابعاد) تحت عناوین "سیاست‌گذاری؛ رهبری و مدیریت؛ محتوا و برنامه‌ها؛ عوامل مداخله‌گر، نتایج و پیامدها"، با ۷ مؤلفه و نشانگرهای مرتبط است. نتایج حاصل از تحلیل کیفی داده‌ها نشان داد که ماهیت و چیستی مدرسه به عنوان کانون تربیتی محله، از دیدگاه صاحب‌نظران شامل نه (۹) مقوله اصلی تحت عناوین "سیاست‌گذاری؛ رهبری و مدیریت؛ محتوا و برنامه‌ها؛ محیط یادگیری؛ جامعه بیرونی؛ نهاد خانواده؛ عوامل مداخله‌گر، نتایج و پیامدها، ارزیابی و کنترل" با ۲۱ مقوله فرعی و نشانگرهای مرتبط است. همچنین از دیدگاه مدیران مدارس شامل هشت مقوله اصلی تحت عناوین "سیاست‌گذاری؛ رهبری و مدیریت؛ محتوا و برنامه‌ها؛ محیط یادگیری؛ جامعه بیرونی؛ نهاد خانواده؛ عوامل مداخله‌گر، نتایج و پیامدها" با ۱۷ مقوله فرعی و نشانگرهای مرتبط است. همان‌طور از دیدگاه کارشناسان انجمن اولیا و مربیان، شامل پنج مقوله اصلی تحت عناوین "سیاست‌گذاری؛ رهبری و مدیریت؛ محتوا و برنامه‌ها؛ محیط یادگیری و عوامل مداخله‌گر"، با ۷ مقوله فرعی و نشانگرهای مرتبط است. یافته‌های حاصل از تحلیل کیفی داده‌ها، نشان داد که عوامل برون سازمانی و درون سازمانی مؤثر بر مدرسه به عنوان کانون تربیتی محله، از دیدگاه صاحب‌نظران شامل نه (۹) مقوله اصلی تحت عناوین "سیاست‌گذاری؛ رهبری و مدیریت؛ محتوا و برنامه‌ها؛ محیط یادگیری؛ محیط بیرونی؛ نهاد خانواده؛ عوامل مداخله‌گر، نتایج و پیامدها؛ محیط بیرونی؛ نهاد خانواده؛ عوامل مداخله‌گر، نتایج و پیامدها، پژوهش و ارزشیابی"، با ۲۳ مقوله فرعی و نشانگرهای مرتبط است. همچنین از دیدگاه مدیران مدارس شامل نه (۹) مقوله اصلی تحت عناوین "سیاست‌گذاری؛ رهبری و مدیریت؛ محتوا و برنامه‌ها؛ محیط یادگیری؛ محیط بیرونی؛ نهاد خانواده؛ عوامل مداخله‌گر؛ نتایج و پیامدها، و پژوهش و ارزشیابی"، با ۱۹ مقوله فرعی و نشانگرهای مرتبط است. همان‌طور از دیدگاه کارشناسان انجمن اولیا و مربیان، شامل نه (۹) مقوله اصلی تحت عناوین "سیاست‌گذاری؛ رهبری و مدیریت؛ محتوا و برنامه‌ها؛ محیط یادگیری؛ محیط بیرونی؛ نهاد خانواده؛ عوامل مداخله‌گر؛ نتایج و پیامدها، و ارزیابی و کنترل"، با ۱۵ مقوله فرعی و نشانگرهای مرتبط است. نتایج حاصل از تحلیل کیفی داده‌ها در زمینه ارزیابی برنامه مدرسه کانون تربیتی محله، نشان می‌دهد که از دیدگاه مدیران مدارس چهار (۴) مقوله اصلی تحت عناوین "نقاط قوت، نقاط

ضعف، فرصت‌ها، و تهدیدها "شناسایی شدند که شامل ۲۲ مقوله فرعی همراه با نشانگرهای مرتبط است. همچنین از دیدگاه کارشناسان انجمن اولیا و مربیان، چهار (۴) مقوله اصلی تحت عناوین "نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها، و تهدیدها" شناسایی شدند که شامل ۲۳ مقوله فرعی همراه با نشانگرهای مرتبط است. یافته‌های حاصل از تحلیل کیفی داده‌ها پیرامون راهکارهای عملیاتی برای تبدیل مدرسه به کانون تربیتی محله، نشان می‌دهد که از دیدگاه صاحب‌نظران دو مقوله اصلی تحت عناوین "اقدامات وزارت آموزش و پرورش و راهکارهای پیشنهادی"، شناسایی شدند که شامل ۱۵ مقوله فرعی همراه با نشانگرهای مرتبط است. همچنین از دیدگاه مدیران مدارس دو مقوله اصلی تحت عناوین "اقدامات وزارت آموزش و پرورش و راهکارهای پیشنهادی"، شناسایی شدند که شامل ۱۵ مقوله فرعی همراه با نشانگرهای مرتبط است. همان‌طور از دیدگاه کارشناسان انجمن اولیا و مربیان، دو مقوله اصلی تحت عناوین "اقدامات وزارت آموزش و پرورش و راهکارهای پیشنهادی"، شناسایی شدند که شامل ۹ مقوله فرعی همراه با نشانگرهای مرتبط است.

همچنین در پایان چارچوبی برای مدرسه کانون تربیتی محله در ایران ارائه شد که شامل یازده (۱۱) بعد سیاست‌گذاری؛ رهبری و مدیریت؛ محتوا و برنامه‌ها؛ محیط یادگیری؛ جامعه بیرونی؛ نهاد خانواده؛ عوامل محیطی مؤثر؛ عوامل مداخله‌گر؛ نتایج و پیامدها؛ راهکارهای عملیاتی و پژوهش و ارزشیابی همراه با ۲۹ مؤلفه و نشانگرهای مرتبط است. لذا با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که با در نظر گرفتن ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرهای حاصله از این چارچوب، توسط دست اندرکاران و برنامه‌ریزان وزارت آموزش و پرورش در تدوین قوانین و مقررات مربوطه به منظور تبدیل مدرسه به کانون تربیتی محله، زمینه برای ارتقای جایگاه آموزشی، فرهنگی و اجتماعی مدارس فراهم می‌شود.

واژه‌های کلیدی: کانون تربیتی محله، مدرسه محله، مدرسه اجتماعی

پژوهش حاضر با هدف بازتعریف نقش مدرسه به عنوان کانون تربیتی محله مبتنی بر اسناد تحولی انجام شد. نتایج حاصل از بررسی اسناد و مدارک علمی در **مرحله اول پژوهش** نشان می‌دهد که ابعاد مدارس اجتماعی در کشورهای مورد مطالعه شامل نه (۹) بعد سیاست‌گذاری، رهبری و مدیریت، منابع انسانی، برنامه‌های آموزشی، تربیتی و فرهنگی، محیط یادگیری، جامعه بیرونی، اولیای دانش آموزان و خانواده‌ها، عوامل مداخله‌گر، پیامدها، و نظارت و ارزشیابی با مؤلفه‌ها و نشانگرهای مرتبط است. همچنین با بررسی و تحلیل متون، شباهت‌ها و تفاوت‌های بین مدرسه محله یا مدارس اجتماعی در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه با مدرسه کانون تربیتی محله در ایران در نه (۹) مقوله اصلی اهداف و استراتژی‌ها، روش‌های رهبری و مدیریت، اسناد و قوانین بالادستی، اصول حاکم بر مدرسه، وظایف مدرسه، محتوا و برنامه‌های مدرسه، سازمانها و نهادهای بیرونی همکار مدرسه، کارکردهای مدرسه، شیوه‌های نظارت و ارزشیابی شناسایی و مورد مقایسه قرار گرفتند. پیرامون تفاوت‌ها و شباهت‌های مدرسه کانون تربیتی محله در ایران با مدارس اجتماعی در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه می‌توان اظهار داشت که در مقوله اهداف و استراتژی‌ها، در ایران نشانگرها و عبارتها بیشتر به صورت آرمان‌گرایانه آمده است، ولی در سایر کشورهای مورد مطالعه، به صورت واقع‌گرایانه مطرح شده است که در مدرسه قابل دستیابی

هستند. در مقوله روشهای رهبری و مدیریت، در ایران شیوه مدیریت خدمات نیمه متمرکز در اسناد عنوان شده است ولی در سایر کشورهای مورد مطالعه، شیوه مدیریت خدمات غیرمتمرکز بوده است. در مقوله اسناد و قوانین بالادستی در ایران، تعداد زیادی اسناد وجود دارد در حالی که در سایر کشورهای مورد مطالعه، تعداد محدودتری قوانین و آیین نامه‌های مرتبط برای همکاری دستگاهها و نهادهای مختلف دولتی و خصوصی برای مشارکت در ساخت، تجهیز و توسعه مدارس و سایر برنامه‌های مدارس وجود دارد. در مقوله اصول حاکم بر مدرسه در اسناد بالادستی کشور ایران اصول کلی تدوین شده است ولی در سایر کشورهای مورد مطالعه، اصول در قالب نشانگرهایی عملیاتی که در مدرسه انجام می‌شود بیان شده است. در مقوله وظایف مدرسه در اسناد بالادستی کشور ایران وظایفی تدوین شده است که تقریباً با وظایف مدارس اجتماعی در سایر کشورهای مورد مطالعه، مشابهات زیادی داشت. در مقوله محتوا و برنامه‌های مدرسه، برنامه‌های مختلف آموزشی، فرهنگی و اجتماعی در اسناد تحولی و بالادستی ایران مشابه با کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه آمده است ولی در مدارس مجری برنامه هنوز پیاده‌سازی نشده‌اند، ولی در سایر کشورهای مورد مطالعه، برنامه‌های مختلف آموزشی، فرهنگی و اجتماعی در مدارس اجتماعی پیاده‌سازی و اجرا شده‌اند. در مقوله سازمانها و نهادهای بیرونی همکار مدرسه در اسناد بالادستی ایران، نهادها و سازمانهای دولتی و غیردولتی آمده است ولی در سایر کشورهای مورد مطالعه، علاوه بر نهادها و سازمانهای دولتی و غیردولتی، دانشگاهها و بیمارستانها بیشتر در اجرای برنامه‌های مدارس اجتماعی مشارکت دارند. در مقوله کارکردهای مدرسه، در اسناد بالادستی در ایران کارکردهای آموزشی، فرهنگی و اجتماعی آمده است و در سایر کشورهای مورد مطالعه، نیز کارکردهای آموزشی، فرهنگی و اجتماعی مشابهی در مدارس اجتماعی مشاهده می‌شود. در مقوله شیوه‌های نظارت و ارزشیابی در اسناد بالادستی در ایران، مسئولیت نظارت و ارزشیابی فعالیتهای مدرسه بر عهده ادارات کل آموزش و پرورش استان/ شهرستان/ منطقه است ولی در سایر کشورهای مورد مطالعه، مسئولیت نظارت و ارزشیابی فعالیتهای مدرسه بر عهده مدیر یا شورای مدرسه است. همچنین بازبینی و اصلاح مداوم فرایندها توسط مدیر یا شورای مدرسه صورت می‌گیرد.

نتایج حاصل از تحلیل داده‌های مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته در **مرحله دوم پژوهش** (سؤال دوم) نشان داد که **ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرهای مدرسه به‌عنوان کانون تربیتی محله در ایران** از دیدگاه صاحب‌نظران، مدیران مدارس و کارشناسان انجمن اولیا و مربیان شامل نه بعد (مقوله اصلی) تحت

عناوین" سیاستگذاری، رهبری و مدیریت، محتوا و برنامه‌ها، محیط یادگیری، جامعه بیرونی، نهاد خانواده، عوامل مداخله‌گر، نتایج و پیامدها، پژوهش و ارزشیابی"، با تعدادی مؤلفه و نشانگرهای مرتبط است. در تبیین این یافته می‌توان عنوان کرد از آنجایی که در ســند تحول بنیادین آموزش‌وپرورش به‌عنوان یک سند ملی راهبردی از مدرسه به‌عنوان کانون تربیتی محله نام‌برده شده و پیشرفت فرهنگی محله را با محوریت مدرسه میسر می‌داند. شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرهای مدرسه به‌عنوان کانون تربیتی محله در ایران از دیدگاه صاحب‌نظران، کارشناسان انجمن اولیا و مربیان، و مدیران مدارس مجری برنامه مدرسه کانون تربیتی محله که دارای تجربه و تخصص در موضوع بوده و جزء مطلعین کلیدی در این زمینه محسوب می‌شوند بسیار مهم است. لذا شناخت ایشان از ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرهای مدرسه کانون تربیتی محله همراه با واقع‌بینی بوده و همچنین با نتایج برخی از پژوهش‌های صورت گرفته مبنی بر اینکه ابعاد، مؤلفه‌ها و ویژگیهای مدرسه مطلوب و صالح باید در مدارس مدنظر قرار بگیرد نیز همخوانی دارد. لذا با اطمینان می‌توان گفت که با در نظر گرفتن ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرهای حاصله از این پژوهش، در فرایند تبدیل مدرسه به کانون تربیتی محله، شاهد مداخله‌ی کارآمد در عرصه‌های مختلف آموزشی، فرهنگی و اجتماعی در ایران باشیم.

نتایج حاصل از پاسخ به سؤال چهارم پژوهش نشان داد که **ماهیت و چیستی مدرسه به عنوان کانون تربیتی محله**، از دیدگاه صاحب‌نظران، مدیران مدارس و کارشناسان انجمن اولیا و مربیان، شامل نه (۹) مقوله اصلی تحت عناوین "سیاستگذاری؛ رهبری و مدیریت؛ محتوا و برنامه‌ها؛ محیط یادگیری؛ جامعه بیرونی؛ نهاد خانواده؛ عوامل مداخله‌گر، نتایج و پیامدها، ارزیابی و کنترل" با تعدادی مقوله فرعی و نشانگرهای مرتبط است. در تبیین این یافته می‌توان عنوان کرد از آنجایی که در اسناد تحولی آموزش‌وپرورش ایران مدرسه به‌عنوان کانون تربیتی محله تلقی شده که پیشرفت فرهنگی محله با محوریت مدرسه است، شناسایی ماهیت و چیستی مدرسه کانون تربیتی محله از دیدگاه صاحب‌نظران، کارشناسان انجمن اولیا و مربیان، و مدیران مدارس مجری برنامه مدرسه کانون تربیتی محله که دارای تجربه و تخصص در این زمینه هستند بسیار حائز اهمیت است. لذا دیدگاهها و نظرات ایشان از ماهیت، چرایی و چیستی مدرسه کانون تربیتی محله در ایران همراه با واقع‌بینی بوده و همچنین با نتایج برخی از پژوهش‌های صورت گرفته، مبنی بر رایج دلایل و شواهد کافی برای حمایت از رویکرد مدارس اجتماعی نیز به نوعی همخوانی دارد. لذا با اطمینان می‌توان گفت که با در نظر گرفتن مقوله‌های اصلی و

فرعی و همچنین نشانگرهای مرتبط با آنها که در پاسخ به سؤال پژوهشی حاصل شده‌اند در فرایند تبدیل مدرسه به کانون تربیتی محله، دلالت‌های فرهنگی، تربیتی و اجتماعی مناسبی وجود خواهد داشت که می‌تواند مورد استناد برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران مربوطه قرار گیرد.

نتایج حاصل از تحلیل کیفی داده‌ها در زمینه عوامل برون‌سازمانی و درون‌سازمانی مؤثر بر مدرسه کانون تربیتی محله و سهم مشارکت هر یک آنها در ابعاد محلی و منطقه‌ای، نشان داد که عوامل برون‌سازمانی و درون‌سازمانی مؤثر بر مدرسه به عنوان کانون تربیتی محله، از دیدگاه صاحب‌نظران، مدیران مدارس و کارشناسان انجمن اولیا و مربیان شامل نه (۹) مقوله اصلی تحت عناوین "سیاست‌گذاری؛ رهبری و مدیریت؛ محتوا و برنامه‌ها؛ محیط یادگیری؛ محیط بیرونی؛ نهاد خانواده؛ عوامل مداخله‌گر؛ نتایج و پیامدها؛ و پژوهش و ارزشیابی"، با تعدادی مقوله فرعی و نشانگرهای مرتبط است. در تبیین این یافته می‌توان عنوان کرد از آنجایی در ایران سازمان‌ها و نهادهای مختلفی در حوزه‌های فرهنگی و تربیتی فعالیت می‌کنند که عدم ارتباط منسجم و همکاری و تعامل آن‌ها موجب کاهش اثربخشی و هدررفت زمان و هزینه می‌شود. از سوی دیگر وزارت آموزش و پرورش بر اساس وظیفه ذاتی خود و با توجه به منابع انسانی و مادی موجود در مدارس می‌تواند راهبری و ساماندهی فعالیت‌های فرهنگی و تربیتی محیط پیرامون مدرسه را بر عهده بگیرد. همان طوری که در اسناد تحولی آموزش و پرورش از مدرسه به‌عنوان کانون تربیتی محله نام برده شده است. بنابراین برنامه‌ریزی برای استفاده از ظرفیت‌های محلی و مدرسه و تلفیق آموزش‌های رسمی با زندگی اجتماعی از الزامات تبدیل مدرسه به کانون تربیتی محله محسوب می‌شود. لذا مدرسه به‌عنوان کانون تربیتی محله می‌تواند با جلب همکاری نهادها و اشخاص مؤثر در محله، شناسایی ظرفیت‌های محلی برای اجرای فعالیت‌های مشترک فرهنگی، همچنین هماهنگی برای استفاده قانونمند از امکانات محله برای مدرسه و امکانات مدرسه برای محله، موجب افزایش مشارکت عوامل اثربخش بیرونی در امور آموزشی و پرورشی دانش‌آموزان و اولیای آنها شود. شناسایی عوامل برون‌سازمانی و درون‌سازمانی مؤثر بر مدرسه کانون تربیتی محله از دیدگاه صاحب‌نظران، کارشناسان انجمن اولیا و مربیان، و مدیران مدارس مجری برنامه مدرسه کانون تربیتی محله که دارای تجربه و تخصص در این زمینه بوده و جزء مطلعین کلیدی محسوب می‌شوند بسیار راهگشا خواهد بود. لذا دیدگاه‌ها و نظرات ایشان از عوامل برون‌سازمانی و درون‌سازمانی مؤثر بر مدرسه کانون تربیتی محله در ایران همراه با واقع‌بینی بوده و همچنین با نتایج برخی از پژوهش‌های صورت گرفته مبنی بر اینکه جامعه محلی و

سازمانهای خارج از مدرسه به عنوان عوامل برون‌سازمانی می‌توانند بر اجرای برنامه کانون تربیتی محله در مدارس تاثیرگذار باشند نیز به نوعی همخوانی دارد. لذا با اطمینان می‌توان گفت که با در نظر گرفتن عوامل برون‌سازمانی و درون‌سازمانی شناسایی شده و همچنین نشانگرهای مرتبط با آنها که در پاسخ به سؤال پژوهشی حاصل شده‌اند در فرایند تبدیل مدرسه به کانون تربیتی محله بسیار اثرگذار خواهند بود.

نتایج حاصل از تحلیل کیفی داده‌ها در زمینه **ارزیابی برنامه مدرسه کانون تربیتی محله**، نشان می‌دهد از دیدگاه مدیران مدارس و کارشناسان انجمن اولیا و مربیان، چهار(۴) مقوله اصلی تحت عناوین "نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها، و تهدیدها" شناسایی شدند که شامل تعدادی مقوله فرعی همراه با نشانگرهای مرتبط است. در تبیین این یافته می‌توان عنوان کرد از آنجایی که در فلسفه و رهنامه نظام تعلیم و تربیت رسمی عمومی جمهوری اسلامی ایران از مدرسه به عنوان نقطه اتکای دولت و ملت در رشد، تعالی و پیشرفت کشور و کانون تربیت محله نام برده شده است، شناسایی نقاط قوت، نقاط ضعف، تهدیدها و فرصت‌های برنامه مدرسه کانون تربیتی محله از دیدگاه کارشناسان انجمن اولیا و مربیان، و مدیران مدارس مجری برنامه مدرسه کانون تربیتی محله که دارای تجربه در این زمینه هستند بسیار حیاتی است. لذا شناخت ایشان از نقاط قوت، نقاط ضعف، تهدیدها و فرصت‌های برنامه مدرسه کانون تربیتی محله همراه با واقع‌بینی بوده و همچنین با نتایج برخی از پژوهش‌های صورت گرفته مبنی بر اینکه مدارس از منابع، ظرفیت‌ها و فرصت‌های موجود در جامعه محلی می‌توانند برای رشد و توسعه خود و حل مسائل استفاده کنند نیز همخوانی دارد. همچنین با عنایت به نتایج پژوهش‌های خارج از کشور که نشان می‌دهد مدارس اجتماعی با اقبال عمومی مواجه شده و نتایج مثبتی در دهه‌های گذشته در نظام آموزش و پرورش آن کشورها داشته است. بنابراین با اطمینان می‌توان گفت که با در نظر گرفتن نقاط قوت، نقاط ضعف، تهدیدها و فرصت‌های برنامه مدرسه کانون تربیتی شناسایی شده در این پژوهش، توسط برنامه‌ریزان و دست‌اندرکاران مربوطه در وزارت آموزش و پرورش، فرایند تبدیل مدرسه به کانون تربیتی محله در ایران، با کمترین خطا مواجه شده و به طور مناسبی انجام خواهد گرفت.

نتایج حاصل از تحلیل کیفی داده‌ها پیرامون **راهکارهای عملیاتی برای تبدیل مدرسه به کانون تربیتی محله**، نشان می‌دهد که از دیدگاه صاحب‌نظران، مدیران مدارس و کارشناسان انجمن اولیا و مربیان، دو(۲) مقوله اصلی تحت عناوین "

اقدامات وزارت آموزش و پرورش و راهکارهای پیشنهادی"، شناسایی شدند که شامل تعدادی مقوله فرعی همراه با نشانگرهای مرتبط است. در تبیین این یافته می‌توان عنوان کرد از آنجایی که مدرسه می‌تواند از همکاری نهادها و مؤسسات، اشخاص حقیقی و حقوقی که فراهم‌کننده فرصت‌های مکمل و جانبی برای توسعه و تعالی تجارب ارزنده یادگیری هستند، بهره‌مند شود. به علاوه در ارتباط با جامعه محلی مشکلات، مسائل و نیازها را شناسایی و برای رفع آنها برنامه‌ریزی کند. همان طوری که عنصر مرکزی مدارس اجتماعی، استفاده از مشارکت‌های خارجی برای تبدیل مدرسه به مرکز محله‌ای برای ارائه خدمات اجتماعی و حمایت‌های یکپارچه به دانش‌آموزان است. همچنین در اسناد بالادستی آموزش و پرورش هم پیشرفت فرهنگی محله با محوریت مدرسه عنوان شده است، شناسایی راهکارهای عملیاتی برای تبدیل مدرسه به کانون تربیتی محله از دیدگاه صاحب‌نظران، کارشناسان انجمن اولیا و مربیان، و مدیران مدارس مجری برنامه مدرسه کانون تربیتی محله که دارای تجربه و تخصص در این خصوص بوده و جزء مطلعین کلیدی در این زمینه محسوب می‌شوند بسیار مهم است. لذا شناخت ایشان از راهکارهای عملیاتی برای تبدیل مدرسه به کانون تربیتی محله همراه با واقع‌بینی بوده و همچنین با نتایج برخی از پژوهش‌های صورت گرفته مبنی بر اینکه راهکارهای عملی استفاده از مشارکت‌های نهادها خارج از مدرسه و جامعه محلی برای تبدیل مدرسه به کانون تربیتی محله باید در نظام آموزش و پرورش مدنظر قرار بگیرد نیز همخوانی دارد. بنابراین با اطمینان می‌توان اظهار داشت که با در نظر گرفتن راهکارهای عملیاتی حاصله از این پژوهش، توسط دست اندرکاران و برنامه‌ریزان وزارت آموزش و پرورش در فرایند تبدیل مدرسه به کانون تربیتی محله، می‌توان امیدوار به ایجاد مدارس کارآمد در عرصه‌های مختلف آموزشی، فرهنگی و اجتماعی در ایران بود.

در نهایت چارچوبی برای مدرسه کانون تربیتی محله در ایران ارائه شد که شامل یازده (۱۱) بعد سیاستگذاری؛ رهبری و مدیریت؛ محتوا و برنامه‌ها؛ محیط یادگیری؛ جامعه بیرونی؛ نهاد خانواده؛ عوامل محیطی مؤثر؛ عوامل مداخله‌گر؛ نتایج و پیامدها؛ راهکارهای عملیاتی و پژوهش و ارزشیابی همراه با تعدادی مؤلفه و نشانگرهای مرتبط است. در تبیین این یافته می‌توان عنوان کرد از آنجایی که در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به عنوان یک سند راهبردی ملی از مدرسه به عنوان کانون تربیتی محله نام برده شده و آن پیشرفت فرهنگی محله را با محوریت مدرسه میسر می‌داند. بنابراین برنامه‌ریزی برای استفاده از ظرفیت‌های محلی در مدرسه و تلفیق آموزش‌های رسمی با زندگی اجتماعی از الزامات تبدیل مدرسه به کانون تربیتی محله محسوب می‌شود.

البته مدرسه می‌تواند از همکاری نهادها و مؤسسات، اشخاص حقیقی و حقوقی که فراهم کننده فرصت‌های مکمل و جانبی برای توسعه و تعالی تجارب ارزنده یادگیری هستند، بهره‌مند شود. با توجه به موارد مذکور به نظر می‌رسد با طراحی چارچوب مناسب مبتنی بر اسناد تحولی برای تبدیل مدرسه به کانون تربیتی محله و همچنین ارائه راهکارهای عملیاتی و اجرایی برای آن، بتوان این برنامه را با اطمینان بیشتری در مدارس به مرحله اجرایی رساند. رایحه چارچوب مدرسه کانون تربیتی محله با عنایت به دیدگاه صاحب‌نظران، کارشناسان انجمن اولیا و مربیان، و مدیران مدارس مجری برنامه مدرسه کانون تربیتی محله که از تجربه و تخصص در این خصوص برخوردار بوده و جزء مطلعین کلیدی هستند بسیار راهگشا است. لذا دیدگاه‌های ایشان از ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرهای مرتبط در چارچوب مدرسه کانون تربیتی محله همراه با واقع‌بینی بوده و همچنین با نتایج برخی از پژوهش‌های صورت گرفته مبنی بر شناسایی ابعاد، مؤلفه‌ها، شاخص‌ها و استانداردهای الگوی مدرسه مطلوب و مدرسه نقش‌آفرین در کسب تجربیات تربیتی در ایران و مزایای مدارس اجتماعی در خارج از کشور به طور غیرمستقیم همخوانی دارد. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که با در نظر گرفتن ابعاد، مؤلفه‌ها و نشانگرهای حاصله از این چارچوب، توسط دست‌اندرکاران و برنامه‌ریزان وزارت آموزش و پرورش در تدوین قوانین و مقررات به منظور تبدیل مدرسه به کانون تربیتی محله، زمینه برای ارتقای جایگاه آموزشی، فرهنگی و اجتماعی مدارس فراهم می‌شود.

با توجه به نتایج پژوهش حاضر، می‌توان گفت مدرسه کانون تربیتی محله، مدرسه‌ای است که کانون تربیت و پیشرفت محله بوده و علاوه بر عملکرد آموزشی، فرهنگی و تربیتی به‌صورت مطلوب، قابلیت تعامل با محله در افزایش بهره‌وری امکانات و فضاهای آن نیز دارد. همچنین این مدرسه بزرگترین فصل مشترک دولت و ملت بوده و امکان ارائه خدمات آموزشی، فرهنگی و ورزشی به اولیای دانش‌آموزان و مردم محله با همکاری دستگاه‌ها و نهادهای دولتی و غیردولتی پیرامون مدرسه را فراهم می‌نماید. بنابراین مدرسه به عنوان کانون تربیتی محله یک نوع از مدارس در کنار سایر مدارس موجود نیست، بلکه ویژگی‌ها، مشخصه‌ها و کارکردهایی است که لازم است همه مدارس واجد آن باشند.

با توجه به یافته‌های پژوهش پیشنهادهای زیر رایحه می‌گردد:

۱- بر مبنای چارچوب رایحه شده، آیین نامه‌ها، دستورالعمل‌ها و مقرراتی مرتبط با مدرسه کانون تربیتی محله در مراجع ذیصلاح تدوین شود و سپس به تصویب مراجع قانونی برسد تا

برای دستگاهها و نهادهای خارج از آموزش و پرورش الزام قانونی داشته باشد.

۲- شورای راهبری برنامه مدرسه کانون تربیتی محله در سطح ملی ذیل ستاد وزارت آموزش و پرورش و با دبیری معاونت مشارکتهای مردمی وزارت آموزش و پرورش و ریاست وزیر آموزش و پرورش و عضویت بالاترین مقام دستگاهها و نهادهای مرتبط تشکیل شود.

۳- شورای راهبری برنامه مدرسه کانون تربیتی محله در سطح استان و منطقه ذیل شورای آموزش و پرورش شهرستان/ منطقه با ترکیب اعضای از آن شورا تشکیل شود.

۴- با عنایت به اهتمام مجلس شورای اسلامی در ارایه طرح "مدرسه کانون تربیت و پیشرفت محله"، شورای عالی آموزش و پرورش نسبت به تصویب برنامه مدرسه کانون تربیتی محله اقدام و در قالب لایحه‌ای پس از تصویب در هیات دولت به مجلس شورای اسلامی ارایه نموده تا به صورت قانون الزام آور برای همه دستگاهها و سازمانهای اجرایی دولتی و غیردولتی یاریگر مدرسه تصویب و ابلاغ شود.

۵- همانطوری که در آیین‌نامه اجرایی مدارس و افق چشم انداز ۱۴۰۴، از مدرسه به عنوان نقطه اتکای دولت و ملت در رشد، تعالی و پیشرفت کشور و کانون تربیت محله یاد شده است، متناسب با مفاد آنها و برمبنای یافته‌های پژوهش حاضر برنامه عملیاتی برای تبدیل مدارس به کانون تربیتی محله تدوین شده و در شورای عالی آموزش و پرورش به تصویب برسد.

۶- با توجه به اینکه ارتقای جایگاه مدرسه در اذهان عمومی به عنوان محور توسعه محله و شاخص بالندگی آن: محله برای مدرسه، مدرسه برای محله در برنامه ویژه مدرسه (بوم) به عنوان هدف آمده است، لذا برنامه مدرسه کانون تربیتی محله با عنایت به آن تدوین شود.

۷- از ظرفیت تمام نهادها و سازمانهای دولتی و غیردولتی در راستای ارتقای کیفیت آموزشی و پرورشی مدرسه و پیشرفت دانش آموزان و مردم محله استفاده گردد. همان طوری که در برنامه ویژه مدرسه (بوم) آمده که مدرسه میتواند در چارچوب اصول و موازین ابلاغی، از تمام ظرفیتهای درون و بیرون از مدرسه برای تحقق اهداف مورد نظر و اجرای فعالیت های یادگیری متنوع استفاده نماید.

۸- لازمه تبدیل مدرسه به کانون تربیتی محله، اعطای اختیارات بیشتر به مدیران مدارس در اجرای برنامه‌های مدرسه است که این موضوع در آیین‌نامه اجرایی مدارس و برنامه ویژه مدرسه (بوم) نیز لحاظ شده است، لذا پیشنهاد

می‌گردد به مدیران مدارس تفویض اختیار در زمینه‌های گوناگون به ویژه در برقراری ارتباط با سازمان‌ها و نهادهای بیرونی پیرامون مدرسه داده شود.

۹- تمام نقشه‌ها، روابط و ساختارهای مدرسه با توجه به برنامه مدرسه کانون تربیتی محله بازتعریف شود، همان‌طوری که در راهکار ۱-۷ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای نقش‌آفرینی مدرسه به عنوان کانون کسب تجربیات تربیتی محله با تفویض اختیار و مسئولیت به آن و استانداردسازی تمام مؤلفه‌ها و عوامل درون مدرسه‌ای ذکر شده است. ۱۰- بنیادین آموزش و هکار در رکاه‌های و

۱۰- ستاد وزارت آموزش و پرورش از طریق انجمنهای علمی و سازمان‌های مردم نهاد تخصصی بر برنامه‌های مدرسه کانون تربیتی محله نظارت علمی نماید.

۱۱- مدرسه به عنوان کانون تربیتی محله به صورت هیات امنایی اداره شود که بتواند زمینه‌های لازم برای نقش‌آفرینی به عنوان کانون کسب تجربیات تربیتی محله را فراهم نماید، همان‌طوری که در راهکار ۱-۷ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ذکر شده است.

۱۲- تسهیلات لازم جهت ارتباط مدرسه با نهادهای برون مدرسه‌ای ایجاد شود و اختیارات لازم به مدیر مدرسه جهت تعامل بیشتر و مؤثرتر با آنها داده شود.

۱۳- هر ساله بودجه کافی برای فعالیت عوامل اجرایی در برنامه مدرسه کانون تربیتی محله توسط وزارت آموزش و پرورش اختصاص داده شود.

۱۴- زیرساخت‌ها و امکانات لازم برای تعامل و همکاری مدرسه کانون تربیتی محله با سایر نهادها و دستگاه‌های دولتی و غیردولتی پیرامون مدرسه فراهم شود.

۱۵- ظرفیت‌های درونی و بیرونی مدرسه شناسایی شده و در راستای توسعه محیط‌های یادگیری از آنها استفاده گردد، همان طوری که در راهکار ۶-۶ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ایجاد شبکه‌ای از محیط‌های یادگیری عنوان شده است.

۱۶- با توجه به نتایج پژوهش و با عنایت به راهکار ۱-۱۴ سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، در مکان‌یابی احداث و ساخت ساختمان مدارس در شهرها و روستاها بازنگری صورت گرفته و با توجه به ویژگی‌های مدرسه کانون تربیتی محله، مدارس جدید ساخته شوند.